

Pohjoismaisen sosiaalipolitiikan pikkujättiläinen

JOHANNA PELTONIEMI

Sosiaalipolitiikka seuraa ihmistä kehdestä hautaan. Väitteessä on paljon perää, sillä sosiaalipolitiikka koskettaa meitä kaikkia ainakin joskus elämämme aikana. Tuskin on olemassa ainuttakaan maata, joka ei harjoittaisi jonkinlaista sosiaalipolitiikkaa. Sen sijaan maiden välillä on suuria eroja siinä, miten paljon tai vähän sosiaalipolitiikkaa harjoitetaan tai minkälaista sosiaaliturvaa tarjotaan.

Suomessa sosiaalipolitiikka on oma itsenäinen oppialansa. Globaalisti katsottuna tämä on kuitenkin kohtalaisen harvinaista. Esimerkiksi muissa Pohjoismaissa sosiaalipolitiikka ja yhteiskuntapolitiikka luetaan varsin yleisesti sosiologian alaan kuuluvaksi. Sosiaalipolitiikan – erityisesti ruotsinkielisiä – oppikirjoja onkin melko huonosti saatavilla. Tähän puutteeseen pyrkii vastaamaan Åbo Akademin sosiaalipolitiikan professori Mikael Nygård teoksellaan *Socialpolitik i Norden*. Kirja on tarkoitettu oppiaineen johdantoteokseksi. Sen tarkoituksena on kuvata ja tehdä eri ilmiöiden välisiä suhteita ymmärrettäviksi pohjoismaisesta näkökulmasta tarkasteltuna.

Nygård on jakanut teoksen

yhdeksään lukuun, joissa käsitellään sosiaalipolitiikan keskeiset käsitteet, ideat ja ideologiat, kehityskaari ja tutkimus, vallan ja politiikan rooli, pohjoismainen malli, hyvinvointivaltion tuottamat tulokset ja sen kohtaamat haasteet sekä tulevaisuuden näkymät. On selvä, että Nygård tavoittelee teoksellaan johdantokurssin opiskelijoita, niin selkeä ja helposti lähestyttävä kirjan rakenne on. Akateemiselle tutkijalle poikkeuksellisesti Nygård on myös kyennyt pitämään kielen kevyenä ja raikkaana, kirjaa lukee oikein mielellään. Alkupuolella on jonkin verran toistoa, mutta se on ehkä oppikirjalle tarkoituksenmukaista. Keskeisimmät termit ja aiheet alleviivataan niin vastaansanomasti, ettei lukijalle jää epäselväksi, mitä tai miten asiat pitäisi ymmärtää.

Kun sosiaalipolitiikkaa tarkastellaan tarkemmin akateemisena oppialana, huomataan, että sillä on varsin poikkitieteellinen ja pragmaattinen luonne. Sosiaalipolitiikan tutkijoilta vaaditaan usein monitieteistä osaamista (esim. sosiologia, kansantaloustiede, valtiooppi, sosiaaliantropologia, psykologia ja historiatiede). Pragmatis-

Mikael Nygård
Socialpolitik i Norden
En introduktion
Studentlitteratur, 2024

min vaade sen sijaan liittyy siihen historialliseen havaintoon, että sosiaalisten ongelmien ymmärtämistä ei ole aina pidetty tärkeänä niiden torjumiseksi. Nygård kuvaa sosiaalipolitiikan lähtöpisteen 1900-luvun taitteeseen, johon saakka sosiaaliset ongelmat ja köyhyys ymmärrettiin korkeammalta annettuna eikä itse aiheutettuna. Kanssaihmiesten velvollisuus auttaa korostui, eikä köyhyyttä pidetty sosiaalisena ongelmana samalla tavalla kuin nykyään. Sosiaalisten ongelmien, kuten köyhyyden, selittäminen tuli kuvaan vasta sosiaalipolitiikan vakiintuessa oppialaksi 1900-luvun alkupuoliskolla.

Nygård jakaa sosiaalipolitiikan laajaan ja kapeaan käsitykseen. Kapea käsitys kattaa lähinnä sosiaaliturvan. Laaja sosiaalipolitiikka käsittää useimmat toiminnot ja politiikan alat – kuten talous-, koulutus-, ympäristö- ja asuntopolitiikan, jotka vaikuttavat epäsuorasti ihmisten hyvin-

vointiin. Niilläkin on keskeinen tehtävä sosiaalisen kysymyksen ratkaisijana. Kirja auttaa pohtimaan suomalaisen sosiaalipoliittisen päätöksenteon kehityskaarta. Herääkin kysymys: ovatko kolmikantaisen sopimisen aikakauden päätyminen ja yhteiskuntapolitiikan päätöksentekotavan muuttuminen 2010-luvulla johtaneet nopeampaan ja suoraviivaisempaan päätöksentekoon vaikutusten laaja-alaisuuden kustannuksella?

Päätöksenteko tapahtuu yhteiskunnan eri tasoilla ja vallanjako vaihtelee jonkin verran eri maissa. Manner-Euroopan maissa, esimerkiksi Ranskassa, korporatismilla, työmarkkina- ja muilla edunvalvontajärjestöillä on vahva jalansija päätöksenteossa. Toisaalta taas esimerkiksi Isossa-Britanniassa sosiaalipoliittinen päätöksenteko on keskittynyt enemmän valtiolle ja sen hallintoapparaatille. Pohjoismaat sijoittuvat kahden ääripään väliin. Niissä sekä valtiovallalla että edunvalvontaorganisaatioilla on keskeinen rooli sosiaalipoliittisessa päätöksenteossa, samoin myös kunnilla ja hyvinvointialueilla.

Suomalaisessa yhteiskunnassa sosiaalipoliittikan, sosiaaliturvan ja poliittisen vallan välinen kytkös on korostunut aivan erityisesti kuluneen vuoden aikana. Pääministeri Petteri Orpon oikeisto-konservatiivisen hallituksen suunnitelmia ja tekemiä hyvinvointivaltion palvelujen ja etuuksien leikkauksia on yhtäältä pidetty välttämättöminä kansantalouden pelastamiseksi ja julkisen velkaantumisen hidastamiseksi ja toisaalta kritisoitu mittakaavaltaan kohtuuttomina niiden kohdistuessa ”väriin yhteiskuntaryhmiin”. Sosiaalipoliittikka on muiden yhteiskunnallisen toiminnan osa-alueiden tapaan valtataistelujen alainen. On selvää, että poliittiset ryhmät ja edunvalvontaorganisaatiot pyrkivät vaikuttamaan yhteiskuntapolitiikan suunnitteluun tavalla, joka hyödyttää heidän omia kannattajiaan.

Pohjoismaisen hyvinvointivaltion tavataan sanoa rakentuneen sosialidemokraattien ja agraari-puolueiden yhteistyöstä. Samalla tavoin (hallitus)vallassa olevat muiden puolueiden edustajat pyrkivät toteuttamaan omien kannattajiensa agenda. Tai kuten Nygård asian ilmaisee: se,

joka hallitsee maata – olkoon se vasemmisto- tai oikeistohallitus – ratkaisee, millaisiin sosiaalipoliittisiin ratkaisuihin päädytään, sillä sosiaalipoliittikka on viime kädessä poliittinen kysymys.

Sosiaalipoliittisten toimien osuus valtion taloudesta on huomattava: vuonna 2022 Suomen julkiset sosiaalimenot olivat liki 25 prosenttia bruttokansantuotteesta. Osuus ei eroa merkittävästi muiden Pohjoismaiden tasosta. Näin ollen on ymmärrettävää, että toteutettava sosiaalipoliittikka on poliittisesti kuuma peruna.

Nygårdin mukaan sosiaalipoliittikka käsittää tiivistettynä hyvinvointivaltiota, yhteiskunnan sosiaalista hyvinvointia ja sen yhteyttä ihmisen hyvinvointiin. Läpi teoksen kulkee punaisena lankana ajatus siitä, että sosiaalipoliittikan pääasiallinen tavoite on ihmisten hyvinvoinnin edistäminen ja suojeleminen sosiaalisilta riskeiltä ja ongelmilta. Kaiken kaikkiaan kyseessä on tarpeellinen – jopa erinomainen – teos, jonka lukemista voi lämpimästi suositella kenelle tahansa yhteiskunnasta ja hyvinvointivaltiosta kiinnostuneelle. Ehkä jopa päätöksentekijöille.